

izvleček

Vsaka arhitektova gesta pravzaprav pomeni vdor v neko obstoječo harmonijo. Tako pri gradnji v neokrnjeni naravi, kot pri posegu v že izoblikovan urbani prostor ali v zgrajeno zgradbo. Kako tedaj pristopiti k intervenciji v že izgrajen objekt, zlasti, če gre za kvalitetno arhitekturo? Gre pravzaprav za nekakšen dialog s prvotno arhitekturo in arhitektom, ki pa je toliko težavnejši, če avtor ne živi več. Tedaj si je potrebno na zastavljena vprašanja njegove odgovore zamišljati! Prikaz govori o treh, na prvi pogled zelo različnih intervencijah v obstoječe zgradbe, ki pa vendarle kažejo neke podobnosti: Vedno se postavlja vprašanje, kako je mogoče znotraj jezika, ki ga govori originalna arhitektura, opredeliti in izraziti arhitekturo za nove in nekoliko drugačne zahteve. Torej stojimo pred vprašanjem, koliko uveljaviti svoj oblikovalski ego: kako močno gesto novega ali kolikšno količino dodanega bo prenesla prvotna kompozicija, da bo v sklopu nove celote še nastopala kot enakovredni ali celo kot nosilni del sporočila nove celote, če ne želimo, da bo tu nastopala le kot preostali citat.

ključne besede:

adaptacija, dozidava, Mladika, šola, vila

Kompleks Mladika v Ljubljani, adaptacija in dozidava za potrebe Ministrstva za zunanje zadeve Republike Slovenije

Prenova šolskega kompleksa arhitektov Maksa Fabianija in Cirila Metoda Kocha. predstavlja dialog z zelo spoštovanima kolegoma. Zavedati se moramo dejstva, da profesorja in predstojnika dunajske Tehnične visoke šole seveda ni bilo mogoče pogosto priklicati na gradbišče deželne srednješolske zgradbe in njegova tedanja odsotnost je v bila v zgradbi povsod berljiva. Drugo težavo predstavlja dejstvo, da je bila Fabianijeva zgradba Licej zasnovana kot šola, Kochova Mladika kot internat. In skozi čas in različne uporabe sta bili seveda primerno preoblikovani. Torej je bila naloga najprej poiskati primerno osnovo ter se nato lotiti sanacije s potrebnimi gradbenimi posegi. Te so vodile naslednje misli:

Protipotresna ojačitev glavnih opečnih zidov z betonskimi oplati (10 cm) naj bo berljiva - v metalnih dodatkih vratnih špalet, ki nosijo tudi večino primernega razvoda el. instalacij, to česar sicer v zgradbi nikdar ni bilo. Tla kleti (sedaj izkoriščenega "spodnjega pritličja") in kletni zidovi, ki so občasno do 1 m pod površjem zaliti z visečo podtalnico, so posebej penetrirani, z notranje strani izolirani in zaščiteni z betonsko oplato ter z zunanje strani prezračevani.

Razen protipotresnih ojačitev in omenjenih zaščitnih oplat, ki sledijo zidani steni, v obeh obstoječih zgradbah ni novih zidov. Razrede v bivšem liceju ali velike skupne spalnice v internatu so za potrebe različnih pisarn deljene izključno z montažnimi stenami visoke zvočne izolativnosti, ki smo jih skonstruirali posebej za ta projekt. Delite naj bi pustila prvotne prostore kolikor mogoče berljive (zadnje steklo nadsvetlob montažnih predelnih sten je prozorno).

Montažni elementi predelne stene, parapetne omarice, nosijo tudi večino lokalnega razvoda instalacij: grelna, hladilna voda,

abstract

Any architectural intervention implies invasion into a certain extant harmony. The statement applies to untouched nature, but also already defined urban spaces or standing buildings. How does one approach such intervention on an extant building, especially one of exceptional architectural quality? It is in fact a kind of dialogue with the primary architecture and its' architect that is all the more difficult, if the architect is not among the living. Then one has to imagine answers to the raised questions!

The article shows three apparently very different interventions into extant buildings, which nevertheless show certain similarities. The same question is constantly imposed, how is it possible to define and express the architecture for new and somewhat different demands, within the language spoken by the original architecture. Therefore we stand before a question, to what extent can we enforce our own designers ego: how strong can the new gesture be or how many novelties will the original composition withstand, so that it can act as an equal bearing framework for the new entity's message, if we don't want it to act only as a remnant quotation.

key words:

adaptation, addition, Mladika, school, villa

električno napajanje, komunikacijsko omrežje, ... in večino značaju zgradbe tujih svetil. Seveda je glavni problem v mansardnih prostorih ustvariti ustrezno svetlobo in kar mi je vselej še pomembnejše: pogled. Tu smo se poslužili znanega semperjanskega načela zamenjave materialov: svetlobo in poglede smo v te prostore uvedli skozi steklene elemente v strehi, ki so bili v prvotni zasnovi pločevinski. Neprekinjen nizek pas zasteklitve nad ležečim žlebom je nadomestil pločevinskega ter tako odprl ne le pot svetlobi, marveč predvsem pogled po okolici. Steklo, ki je v strehi nadomestilo predhodno pločevino, je enojno, v kvadratnem rastru tiskano kaljeno steklo debeline 6 mm, in predstavlja le zaščito pred padavinami. Pod njim je ustvarjen prezračevani sloj, ki tudi sicer ločuje kritino od obodne izolativne konstrukcije mansardnih prostorov. Izolativna zasteklitev v notranjem obodu prostorov je večja od zunanje, zajema oziroma lovi tudi odbito svetlobo od srebrnega "zrcala" nad pasom zunanje zasteklitve. Nad notranjo zasteklitvijo poteka pas linearne razsvetljave, ki ponoči nadomesti odboj dnevne svetlobe v "zrcalu" ter navzven govori o dogajanju v zgradbi.

Nova osnovna strešna konstrukcija je jeklena. Novi (leseni) špirovci se končajo konzolno, preden dosežejo strešni venec. Tako je pas robne zasteklitve lahko zares neprekinjen. Tudi strešni stolpiči, prvotno so bili leseni in oblečeni v pločevino, so sedaj zastekleni. Steklo je pravtako kot horizontalni pas zasteklitve, tiskano v srebrnem kvadratnem rastru, ki na zunaj ublaži pretiran lesk in s tem približa značaj prvotnega materiala. Podobno je povečana površina stekel na oknih novo izkoriščenih kletnih prostorov.

Najraje bi za umetno osvetlitev uporabili originalne značilne viseče opalne buče, kar pa v delovnih prostorih po današnjih svetlobnih standardih ni bilo mogoče. Ob tem nismo želeli, da bi se skozi okna večernim sprehajalcem kazala moderna svetila ali celo razkošni viseči lestenci - v nekdanjih šolskih zgradbah.

Delovne prostore tako osvetlujejo visoko sofisticirane svetilke s paraboličnim rastrom, z direktnim in indirektnim osvetljevanjem, izdelane v dolžini segmenta predelne stene kamor so nameščene s posebej izdelano konzolo, na njihov notranji instalacijski kanal. Takšna razsvetljava po vsej površini zadosti vsem osvetlitvenim standardom v pisarnah, ki so zvečine pravokotnega tlorisa in širine okrog treh metrov. V večjih pisarnah je ta razsvetljava dopolnjena s stoječimi svetilkami.

Reprezentančnejše prostore smo, kot že rečeno, skušali osvetljevati tako, da bodo svetilna telesa kar najmanj videna z zunanjsčine, znotraj zgradbe pa ustvarjala značaju prostora ustrezno vzdušje. Nasploh nas ob delu vodi načelo, da predstavlja poleg svetlobe tudi svetilo enega bistvenih opredelitev značaja arhitekture. Tako za posebne prostore skušamo vedno izoblikovati tudi ustrezna svetila: zgradbi v kompleksu Mladika se razlikujeta tudi po arhitekturnem izrazu; Fabianijev Licej je zadržana in nekako slovesnejša zgradba, s strožjim oblikovanjem, pa tudi hladnejšimi barvnimi toni. Mladika, internat arhitekta Cirila Metoda Kocha, je nekako svetlejša, bolj domačna, čeprav zelo mestno dostojanstvena zgradba. Ta dva značaja smo skušali nadaljevati tudi v adaptaciji in novih vgrajenih materialih, temu smo sledili tudi pri svetilih za pomembnejše prostore. Pri tem se zavestno nismo zatekali k oblikovanju, ki naj bi skušalo obiskovalca prepričati, da so svetila avtentična.

V liceju so hodniki osvetljeni z izrazito asketskimi stenski svetilkami, ki pa s svojim merilom skušajo bivšim šolskim prostorom izoblikovati slovesnejši značaj. Podobne so stropne svetilke, zelo preproste na hodnikih, v sprejemnih prostorih pa sestavljene v lestence različnih velikosti in oblik.

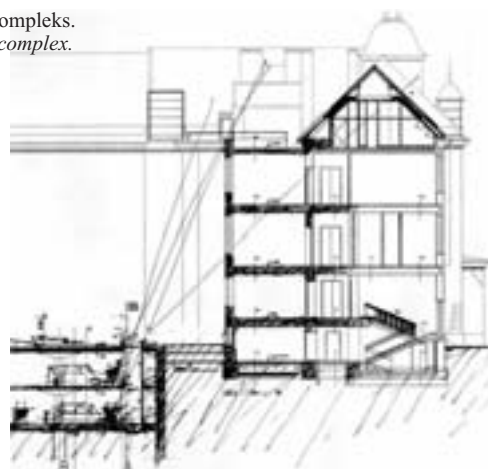
V Mladiki se oblikovanje svetil splošne razsvetljave v komunikacijskih in reprezentančnejših prostorih navezuje na formo plafonier in visečih svetilk, značilnih za čas nastanka zgradbe, vendar tu poudarjena jajčasta forma s poudarjeno utilitarnim okovjem ustvari tisto željeno distanco med novim svetilom in eventualno zvesto repliko. Poleg omenjenih svetil so v reprezentančnejših prostorih nameščene še posebej oblikovane venčne svetilke, podobne, kot smo jih uporabili že v Cekinovem gradu. Te naj dajejo prostoru nevtralnejšo splošno osvetlitev, ob tem pa prostoru opredeljujejo območje venca v prostorih, kjer tega prvotno ni bilo, hkrati pa so prirejene za obešanje slik, ...

Dvonivojska podzemna garaža skoraj v celoti zapolnjuje dvorišče, ki ga tvorita obstoječi zgradbi. Ne služi le parkiranju (136 mest), marveč so v njegovi "glavi" locirani vsi centralni energetski prostori. Teh namreč nismo želeli namestiti v obstoječi zgradbi, saj jih tam nikoli ni bilo, so pa danes za takšno funkcijo nujno potrebni: prezračevalni in hladilni agregati, transformatorska postaja in diesel agregat, UPS... Izhod iz garaže v objekta predstavlja tudi vezni trakt med zgradbama. Garaža je skoraj povsem v vodi (viseča podtalnica): piloti v sušnem obdobju služijo kot podpora, v deževnem kot sidro, da garaža ne zaplava. Stranice garaže spremljata veliki kineti za vse instalacije za obe zgradbi, ob njih pa jima sledi svetlobna reža skozi obe etaži, ki naj obiskovalcu podzemlja nudi občutek orientacije, neposredni sveži zrak, pa tudi navzočnost sonca in dežja.

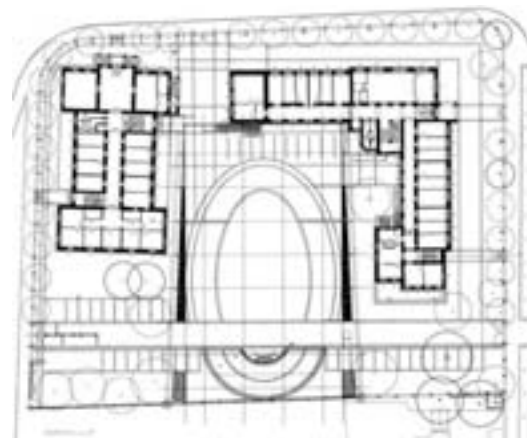
Arhitektura:	Jurij Kobe, u.d.i.a
Soprojektanti:	Milena Todorič, Mira Stantič, Dominika Batista, Lenka Kavčič, Maja Ivanič, Mojca Gužič, Polona Filipič
Projektiranje:	1992 - 1995
Leto izvedbe:	2000

Slika 1: Pogled na kompleks.
View of the complex.

Slika 2: Prerez.
Section.

Slika 3: Tloris parterja.
Layout of the ground floor.

Slika 4: Montažne stene.
Partition walls.

Visoka šola za zdravstvo v Ljubljani

Visoka šola za zdravstvo je izredno kvalitetna in zanimiva zasnova dveh utilitarnih kubusov z vmesnim komunikacijskim traktom arhitekta Otona Gasparija iz šestdesetih let. Ostala je pri prvi fazi izgradnje. Le enonadstropni del vezne in vhodne partije je vodil v severni kubus, ki pa že izkazuje vso skrbnost in visok nivo sedaj tolikokrat opevane dobe v slovenski arhitekturi. izredno veliko število zgradb tega časa namreč ne izkazujejo le dosledne zasnove kompozicije ter nato tlorisa in prereza, marveč pravtako veliko mero raziskovanja in inventivnosti tudi v detailu. Seveda hiša kaže na srečo, da se je gradila v času pred uvedbo kratkovidnih minimalnih standardov za šolske zgradbe.

Predvsem pa je pri tem zanimivo naslednje: Arhitekt Emil Navinšek je že pred tem časom v ljubljanski bežigrasjski gimnaziji ter nato v osnovnih šolah raziskoval kompozicijo prostora predvsem v tlorisnem nizanju učilnic vzdolžno oziroma paralelno ob velikem osrednjem skupnem prostoru, ki je bil tako dnevno osvetljen s preostalimi dveh stranic oziroma fasad. V pričujoči zgradbi pa se je Gaspari poslužil umeščanja prostorov ob obodu sicer kompaktnega tlorisa, puščajoč svetlobo v osrednji del skozi razmike elementov ob robu. Vključno z danes tako popularno njihovo rotirajočo dispozicijo.

Velika kvaliteta Gasparijeve arhitekture sega tudi do detaila: okna, z izredno veliko nedeljeno stekleno površino so seveda lesena, vezana, vendar se odpirajo okrog vertikalne srednje osi (kar zahteva najmanj fizičnega napora), z rahlim dvigom krila pa se odpre le prezračevalna reža.

Notranjost zgradbe je izredno svetla in prostorna, seveda s času primernimi skromnimi a kvalitetnimi zaključnimi deli.

Investitor je želel v prvi fazi z nadgradnjo obstoječega objekta pridobiti čim več kabinetov in predavalnico, v drugi pa prvotno zastavljeno kompozicijo dveh osnovnih teles dokončati, vendar s precej spremenjenim programom, ki zaobjema predvsem velike skupne prostore; od garaže, kuhinje z jedilnico do velike predavalnice, knjižnice in večjih laboratorijskih učilnic. Novo oblikovano kompozicijo tvorita dva sorazmerno zaprta kubusa, ki ju združuje izrazito transparentno zasnovan vezni trakt z razširjenim programom vhoda v pritličju ter različnimi skupnimi prostori v nadstropjih. Tu je umeščena tudi glavna vertikalna komunikacija za celotno zgradbo.

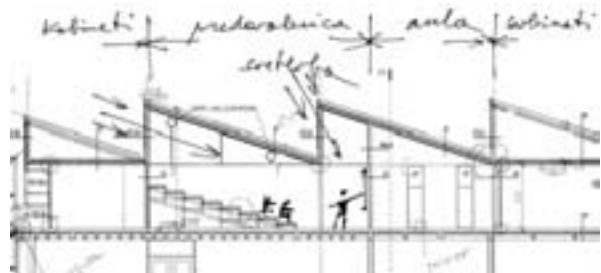
Oblikovanje dodanega vsekakor spoštuje obstoječe, začeto. Vendar, namenoma, že v volumnu, torej v celoti, pa tudi v detailu, na primer v sinkopiranju fasadnega ritma, želi govoriti o novi zgodbi hiše, ki je z višje šole postala fakulteta. V tlorisni zasnovi celote je ohranjena osnova originalne kompozicije, oblikovanje pa je prilagojeno predvideni prvi fazi, torej nadgradnji na stehi obstoječega severnega kubusa ter hkrati zahtevam programa nadaljevanja izgradnje. Željeni program je v mansardni prostor umeščen tako, da je po obodu razvrščenih kolikor mogoče kabinetov, predavalnica v osrednjem delu pa v največji možni meri izkoroščajoč svetlobo nove šedne strehe.

Protipotesna sanacija je tu izvedena z močnimi jeklenimi vertikalnimi kotnimi profili, nameščenimi po obodnih vogalih osnovnih teles originalne tlorisne dispozicije. Jeklena je torej tudi konstrukcija nadgradnje, ki kljub nekoliko spremenjeni tlorisni dispoziciji nadaljuje mrežo ojačitev osnovne zgrade.

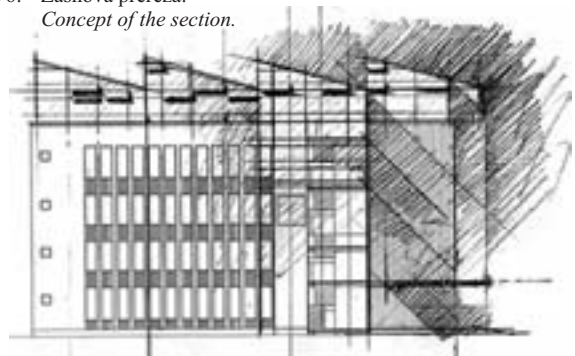
Vendarle je zgodba dograjevanja hiše v zadnjem času zavila v smer, ki je nismo načrtovali. Tu seveda zadevamo ob vprašanje, ki sicer ne sodi v pričujoči zapis, vendar pa pred nas postavlja zahtevo po razpravi o absurdnosti veljavnega zakona o razpisih, ki drastično spreminja nivo moralne držbe pri prenekaterih naših kolegih.

Slika 5: Pogled na objekt.
View of the building.

Slika 6: Zasnova prereza.
Concept of the section.

Slika 7: Zasnova fasade.
Concept of the façade.

Slika 8: Predavalnica.
The lecture theatre.

Arhitektura:	Jurij Kobe, u.d.i.a
Soprojektanti:	Mojca Gužič, Maja Ivanič, Polona Filipič, Miloš Jeftič, Maja Valič, Rok Žnidaršič
Projektiranje:	2000
Leto izvedbe:	2001

Vila v Ulici talcev v Ljubljani

Hiša je imela srečo, da je naročnik ob svojih željah in zahtevah hotel slediti tudi govoricu njene arhitekture.

Vila z lepo ohranjenimi tremi secesijskimi fasadami je bila grajena v tedaj običajni delitvi notranjih prostorov, ki pa niso imeli neposrednega stika z razmeroma lepim vrtom. Vrtna, južna, cesti skrita fasada, tudi ni bila izvedena v skladu z razmeroma ambicioznim načrtom, temveč je kazala le nekako neorganiziran odgovor nujnim zahtevam notranjosti.

Ob nakupu je bila zgradba v precej slabem stanju: kletne prostore je močno načela vlaga, z nadgradnjami mansarde je bilo grobo preoblikovano telo strehe. Poleg tega je bila hiša slabo vzdrževana in konstrukcijsko marsikje dotrajana.

Želja naročnika je bila povečati male dimenzije bivalnih prostorov, aktivneje izkoristiti kletni in mansardni nivo, ter seveda navezati južno fasado ter s tem bivalne prostore na vrt.

Odgovor na slednje je bil glede na zatečeno staję razmeroma enostaven. Vrtno fasado smo oblikovali karseda odgovarjajoč njeni nasprotni, cestni fasadi, pri čemer smo okenske odprtine v visokem pritličju in nadstropju potegnili v francosko dimenzijo ter jim dodali kolikor mogoče nevpadljive steklene, zazelenjene terasne površine. Pritlično seveda v navezavi na vrt.

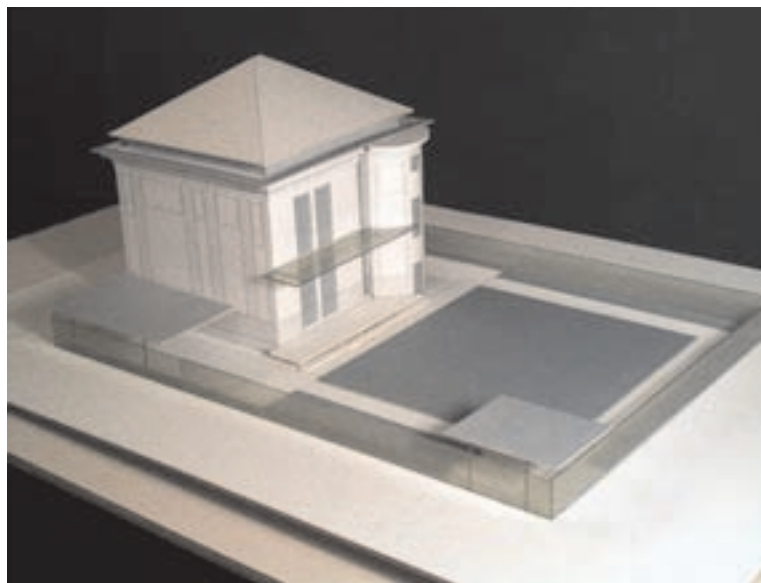
Pri preoblikovanju notranjega prostora smo ob združevanju originalnih sob v večje vedno skušali nekdanjo delitev slediti v pomenski členitvi posameznih prostorov (dnevni prostor se deli na družabnejši in intimnejši del, oboje povezuje fokus, odprto ognjišče; še bolj specifično je členjena druga etaža, v celoti namenja spalnemu oziroma prostorom naročniškega para: spalnica z garderobo je z rahlim zažemom prostora oddeljena od boudoira, oba pa s steno omar, ki pa ne pregrajuje v celoti, od kopalnice. Tudi tu kamin povezuje vse tri sklope. Kopalnica se lahko od spalnih prostorov vendarle loči z dodatnim drsnim paravanom.

Pri oživljanju mansardnega prostora pa smo hiši želeli vrniti nekdanjo dostojanstvo z neokrnjeno šotorasto streho, kot jo je imela v originalu.

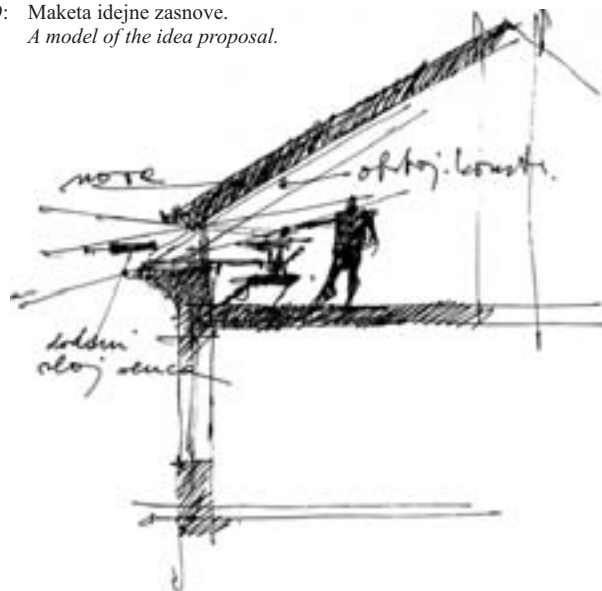
Svetlobo in veduto sedečemu ob delovni površini smo dosegli z nizkim pasom nadvenčne vertikalne zasteklitve ob rahlo dvignjeni osnovnici strešne piramide. Ob tem smo vencu z nekolikšno distanco dodali novo horizontalo, ki z novo venčno dimenzijo prilagodi dvignjeni strešini.

Konstrukcijo smo razen nove strešne v jeklu, puščali kolikor mogoče originalno: tvorijo jo opečni zidovi in leseni stropovi. Potrebna protiporesna ojačitev je izvedena z dodanimi jeklenimi horizontalnimi in vertikalnimi paličnimi vezmi.

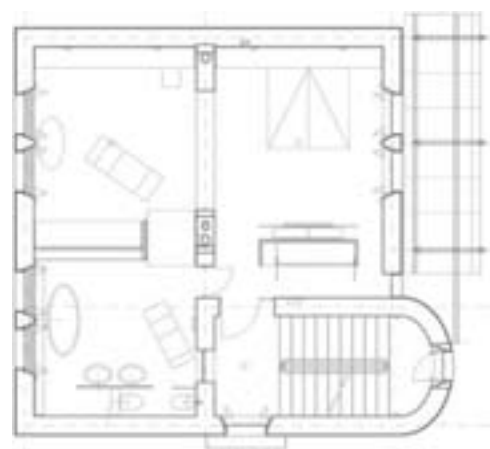
Seveda sodi k obnovi tudi ureditev vrta, kjer sledimo členitvi v utilitarnen in nekoliko bolj konteplativen del.

Slika 9: Maketa idejne zasnove.
A model of the idea proposal.

Slika 10: Zasnova prereza v mansardi.
Concept of the attic section.

Slika 11: Tloris 1. nadstropja, spalnica.
Layout of the first floor, bedroom.

Arhitektura:	Jurij Kobe, u.d.i.a
Soprojektanti:	Špela Kokalj, Rok Žnidaršič, Urša Podlipnik
Projektiranje:	2001
Leto izvedbe:	2003 (v gradnji)

prof Jurij Kobe
Fakulteta za arhitekturo
Univerza v Ljubljani
jurij.kobe@siol.net